בחנייתן עברו. י"ל הרשאומים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לגד מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מחנה ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה וי"ל דדוקא באורך ורוחב חנייתן נכנסו בירדן אבל לאחר שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה ונמצאו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן בשעה שהתנה יהושע עמהן שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות חמשים אמה ברוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב מיל על רוחב נ' אמה ואם היה לך להקיף אותן ת"פ רצועות מדת ארכן זו אצל זו היה אורכו קרוב לאלף ות' (ומ') פרסאות באורך הירדן והירדן לא נכרת כי אם עד יס הערבה ויוצא הוא ממערת פמייס שהוא בחלק דן כדאיתא בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נה.) ואורך כל ארץ ישראל לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד דהיאך היו יכולין לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמין ותימה לר"י הי דדרך חנייתן עברו מ"מ הלא עמדו בירדן עד שגמר יהושע התנאים ונטלו האבנים ולא חזר לאיתנו עד שעברו כולן א"כ אותם נ' אמה של ירדן ושהות זה שעברו היו המים נגדשין ועולין יותר על י"ב מיל וי"ל אותו גודש שהיה מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גודה מיל ולהכי לא חשיב ליה: **בזה אחר זה עברו.** תימה א"כ אמאי תני ליה ר' אלעזר בקלות המים והלא אינו תלוה אלא בעיכוב העברתם וי"ל דבתרתי פליגי על מה שמשוה קלות האדם לקלות המים אמר זה אינו שאפילו אם היו עוברין דרך חנייתן היו המים נגדשין יותר [1] מי"ג מיל והוא לא אמר אלא י"ב ועוד שבזה אחר זה עברו ועל זה תמיה רבי אם בזה אחר זה עברו מה קבבה שייך דקאמר שגם מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב כילד שתעשה י"ב רצועות מי"ב מיל על י"ב מיל וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם זו אצל זו באורך יהיה אורך קמ"ד מיל על רוחב מיל תחלוק רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה שכך עברו ונראה דלר"א בר שמעון לא עברו כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפוחרים מפני שהיו רוטים אהליהם זה לחוק מזה כדרך חניית שיירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל זה ושמא לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני אדם העוברין דרך שביל אחד בעשרה בני אדם זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא שהיו בהעברתן כל כך: **מר** סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר ידוע שמים קלים הייו דוקא כשהן יורדין כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגדשין ועולין שיעור קלות מים ושיעור קלות אדם שוה: **אבותי** בקשו עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק מי שאמרו (ברכות דף יח.) דמיתי לא ידעין מידי ומשמע במסקנא [2] ואפילו אבות העולם יש לומר דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין להן שכך נתפלל והכי אמר בפרק שני דתענית (דף טז.) למה יוצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים רחמים וכן בפרקי דאסידים [3] בעובדא דרבי מנא דאשתטח אמערתא דאבוה: **ואמר רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון.** אע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף יד:) דלאקרובי אזל מיהו שמעינן מיהת דשמן קנייתא מדסלקא לדעתך למימר שהלך להביא כבשים:

מלמד

בחנייתן עברו ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו אים אחר אים נמצאו שאם הרבה לעבור דאי כחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: **מים קלים.** הרבה הם קלים מן האדם. ומר סבר אדם קל לרוח כמו המים: **מדעתך.** אני איני מצוה אותך אבל ישראל הם אומרים לך כדכתיב (דברים ח) ותקרבון אלי כולכם וגו' אני איני מעכב על ידך: **כלום יש אדם.** כלומר אם הקב"ה לוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: **לבושהה של ארץ ישראל.** (ב) אותה שאילה ששאלו תחילה שלוח המרגלים: **[לא עלה בידינו].** אין אנו יודעין לדרוש: **ספר דבריו.** הכתיב ועשה שולחו [של הקב"ה] בדלתי: **שעשה שולחו של הקב"ה מך.** חלש כדאמרי' לקמן [לה.] אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה והיא בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה והיא בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה

כחנייתן עברו לדברי רבי אלעזר בר' שמעון בזה אחר זה עברו וחד אמר בין מר ובין מר כחנייתן עברו מר סבר אדם קל ומר סבר מים קלים [1] שלח לך אנשים אמר ריש לקיש שלח לך מדעתך וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו והיינו דכתיב [2] וייטב בעיני הדבר (ג) אמר ריש לקיש בעיני ולא בעיניו של מקום [3] ויחפרו לנו את הארץ אמר ר' חייא בר אבא מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתיב התם [4] וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו' [5] ואלה שמותם למטה ראובן שמעון בן זכור אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד [6] סתור בן מיכאל סתור שסתר מעשיו של הקב"ה מיכאל שעשה עצמו מך אמר רבי יוחנן אף אנו נאמר נחבי בן ופסי נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה ופסי שפיסע על מדותיו של הקב"ה [7] ויעלו בנגב ויבא עד חברון ויבאו מבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים יהושע כבר בקש משה עליו רחמים שנאמר [8] ויקרא משה להושע בן נון יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים והיינו דכתיב [9] ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו' ושם אחימן ששי ותלמי וגו' (ד) אחימן מיומן שבאחיו ששי שמשים את הארץ כשחתות תלמי שמשים את הארץ תלמים תלמים ד"א אחימן בנה ענת ששי בנה אלש תלמי בנה תלבוש ילידי הענק שמעניקין חמה בקומתן [10] וחברון שבע שנים נבנתה [מאי נבנתה] אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם לבנו גדול דכתיב [11] ובני חם כוש ומצרים וגו' אלא שהיתה מבונה על אחד משבעה בצוען ואין לך טרשים בכל א"י יתר מחברון (ה) (משום) דקברי בה שיכבי ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים שנאמר [12] כגן ה' כארץ מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען דכתיב [13] כי היו בצוען שריו ואפילו הכי חברון מבונה אחד משבעה בצוען וחברון טרשים הוי והא כתיב [14] ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא וגו' ואמר (ו) רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון (ז) ותניא אאילים ממואב כבשים מחברון מינה איידי דקלישא ארעא עבדה רעיא ושמן קניינא [15] וישובו מתור הארץ וילכו

כך לא היו מורדים וזורעים אותה תבואה מאכל אדם: **ועבדה רעיא.** מלמחת ומעלה עשבים ואוכלים הצאן: **ושמן קניינא.** המקנה הצאן שכן דרך הצאן להשביח בארץ יבשה וטרשים יותר מארץ לחה: וילכו

ונדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו אים אחר אים נמצאו שאם הרבה לעבור דאי כחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: **מים קלים.** הרבה הם קלים מן האדם. ומר סבר אדם קל לרוח כמו המים: **מדעתך.** אני איני מצוה אותך אבל ישראל הם אומרים לך כדכתיב (דברים ח) ותקרבון אלי כולכם וגו' אני איני מעכב על ידך: **כלום יש אדם.** כלומר אם הקב"ה לוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: **לבושהה של ארץ ישראל.** (ב) אותה שאילה ששאלו תחילה שלוח המרגלים: **[לא עלה בידינו].** אין אנו יודעין לדרוש: **ספר דבריו.** הכתיב ועשה שולחו [של הקב"ה] בדלתי: **שעשה שולחו של הקב"ה מך.** חלש כדאמרי' לקמן [לה.] אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה והיא בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה

ולשון אחר ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו אים אחר אים נמצאו שאם הרבה לעבור דאי כחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: **מים קלים.** הרבה הם קלים מן האדם. ומר סבר אדם קל לרוח כמו המים: **מדעתך.** אני איני מצוה אותך אבל ישראל הם אומרים לך כדכתיב (דברים ח) ותקרבון אלי כולכם וגו' אני איני מעכב על ידך: **כלום יש אדם.** כלומר אם הקב"ה לוה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: **לבושהה של ארץ ישראל.** (ב) אותה שאילה ששאלו תחילה שלוח המרגלים: **[לא עלה בידינו].** אין אנו יודעין לדרוש: **ספר דבריו.** הכתיב ועשה שולחו [של הקב"ה] בדלתי: **שעשה שולחו של הקב"ה מך.** חלש כדאמרי' לקמן [לה.] אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: **שהחניא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כאשר הם: **יהושע.** לא הולך ליקר שכבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי הלב וגו'.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות מצוה ל' ג סמג עשין שיט:

מוסף רש"י

ששי שמשים את הארץ כשחתות. כספיעומין, ושני לשון השאת והסבר (איכה ג) והש"ן אחד לבדו שורש בתיבה (יומא י.). תלמים. כשורות הממרישה (שם). שמעניקין חמה בקומתן. דומה שלוארו נוקב ועולה בחלון הרקיע (שם). מבונה. בעיה בכל טוב, מבונה לשון פרי הלבתיב (בראשית ג) ואבנה גם אני ממנה (כתובות קיב.). על אחד משבעה בצוען. היתה חכמין טובה יותר שבעה חלקים (במדבר יג כב). כבשים מחברון. כו כבשים שמנים (תמורה יד:).

תוספות שאנץ

שלח לך אנשים לדעתך איני מצוה לך אבל יש' הם אומר שתשלחם כדכתיב ותקרבון אלי כלכם: וכי יש אדם כו' כלומר אם צוה הקב"ה [היה מצוה] לעשות לי דבר שסופו לבא לידי תקלה. וייטב בעיני הדבר ולא בעיני המקום ובמדרש רבה מפרש שאף בעיני משה לא היטיב אלא משל לאדם האומר להבירו מכור לי חמורך ואנסני ונאות לו להוליכו בהר ובבקעה ואמר כיון שאין אתה מעכב על ידי שלא אעשה ממנו מה שארצה לנסותו לא אנסנו וכן היה משה סבור שיאמרו לו ישר' כיון שאתה מודה לשלוח מרגלים לא תשלח עוד וה"ק הכא וייטב בעיני הדבר שהייתי סבור שתניחו מלשלוח כי היה לכם להאמין במקום ב"ה. אבל לא בעיני המקום שהיה גלוי לפניו שתשלחו ותבאו לידי תקלה. א"נ י"ל דהמד"ר חולק עם תלמוד שלנו. מרגלים לא נתכונו בו. אינו רוצה לומר מרגלים ממש אלא אותן ששאלו תחלה שילוח מרגלים: שעשה עצמו מך משונאו של הקב"ה כביכול כדאמר לקמן אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם: שעושה הארץ כשחיתות שמקום רגליו מעמיק הארץ מרוב כובדו. ופ"ה לשון ששי לא פרש לי מאי דמי לשחיתות וגי"ל לשון עמודי שיש שהם כבדים ומקום מעמדם ניכר ל"ה. אלימא נבנתה ממש. וחולק התלמוד על המדרש דאיתא התם מפני מה זכו הכנענים לישב בארצם מ"ז שנים יותר ממצרים בשכר שכבדו הזקן אברהם אבינו שאמרו

מסורת הש"ס

(א) יומא י., (ב) כתובות קיב., (ג) ס"א ל"ג, רש"ל, (ד) [תמורה יד: ע"ש], (ה) מנחות פז., (ו) וכ"ה במ"ר הכא שבריא כשיש, (ז) [ששולחן. רש"ל], (ח) [רש"ל], (ט) רש"ל מ"ז, (י) נ"א מי"ב, (כ) [ד' יט. ע"ש היטב ומלוה לייסבן], (ל) [תענית כג:].

תורה אור השלם

1. שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם:

במדבר יג ב

2. וַיִּיטַב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וָאֶקַּח מִכֶּם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לַשָּׁבֶט:

דברים א כג

3. וְתִקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ וְאֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן:

דברים א כב

4. וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד:

ישעיהו כד כג

5. וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שַׁמּוּעַ בֶּן זַכּוּר:

במדבר יג ד

6. לְמַטֵּה אֲשֶׁר סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל:

במדבר יג יג

7. וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם:

במדבר יג כב

8. אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

במדבר יג טז

9. וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּה:

במדבר יד כד

10. וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וְכִנָּעַן:

בראשית י ו

11. וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת כָּל כִּכַּר הַיַّרְדֵּן כִּי בְלֶתִּי מַשְׁקֶה לִפְנֵי שַׁחֵת יְיָ אֶת סְדֹם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר:

בראשית יג י

12. כִּי הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו וּמַלְאָכָיו חָנֵס יַגִּיעוּ:

ישעיהו ל ד

13. וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֵלְכָה נָּא וַאֲשַׁלֵּם אֶת נִדְרִי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לַיְיָ בְּחֶבְרוֹן:

שמואל ב טו ז

14. וַיָּשֻׁבוּ מֵתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

במדבר יג כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' וייטב בעיני הדבר ואמר ר"ל: (ב) רש"י ד"ה לבושתה וכו' אותן ששאלו כל"ל ותיבת שאילה נמחק: (ג) ד"ה אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון אלכה נא:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

וילכו ויבאו. לא גרסינן וכתיב [ב] [אלא] וילכו ותיכף הוא כיון דכתיב [ג] [לעיל] וישובו לא הוה ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו': **מקיש הליכתן.** שהלכו לתור לבניתן: **אף הליכתן בעצה רעה.** שמתחילה להוליא דבר נתכוונו: **אינו מסקיים.** שמחזיקין אותן השומעין כבראין לפיכך אומר דבר אמת תחילה כדי שיאמינו. ואף מרגלים לכך פתחו בשבח הארץ תחילה: **ויספר.** שיתקן: **אל משה.** בדברים שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו רולה לספר: **שהסיתם בדברים.** כדמפרש ואזיל: **דחזייה.** כלב ליהושע שרלה לדבר ושיתקוהו בגזיפה ואמרו לו ראה הקטוע ידבר מי שראשו קטוע שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפניכם: **וחסמין לי.** משתקין אותי: **עלה נעלה.** אף לשמים אם יעלה עלינו: **ממנו.** מן הקב"ה: **אל תקרי** לא גרס שאין הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן: [ד] **אינו יכול להוליא עליו.** אם הפקידה אם: **בעל הבית.** אדון העולם: **אני תשבתיה לעובה.** שהראיתיה להם כאוכלת יושביה שמתים בה תדיר: **שביב אינוב.** אלא מגין זכותו עליהם. והיינו דקאמר כלב סר צלם מעליהם [ה]: ה"ג **ונא היא כי הוו מברי אחילי הוסי ארזי הוו מברי.** ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו נראים בהן שקרנים) דאינהו שמעינהו לאמוריים שקורין אותן מגבים דכי הוו אמוריים מברין את אחיליהם כשחוזרין מן הקבר כדאמר לעיל דכל היכא דמטו שביב תשיבא מנייהו ומברין לאבל סעודה לנחמו מותי ארזי הוו מברי להו: **ודחזייהו.** והם ירחים לעמוד לפניהם סלקי ויתבי באילני: **וזרקום בלפי מעלה. שדי** [ו] לגרוס אותם [וקאי] ממי אכבוד ה': **במגפה.** מדלא קרינן במגפה משמע במיוחדת ולאויה להם במדה כנגד מדה: **באסברה מפו.** שהיא באה על לשון הרע כדאמרינן בגמרא מדליקין (שבת דף נג.): **וכיון שעלה כו'.** סיפא דברייתא דלעיל היא אלא מידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הכא: **שבו המיס מקומם.** שהכהנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ונמשכו לאחוריהם פסיעה אחת ונמלאו כהנים מלד זה כו'. ואע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תם כל העם לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר דאי כסדרן כתיב הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם עלו וכיון דארון והכהנים עלו ועברו אחריהם עד שבאו לפניהם הרי יצאו להם מן הירדן ומאי תו דקאמר [יהושע ד] ויהי כאשר תם את הכהנים לאמר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחית וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן אל מקומם: **נשא ארון את נושאיו ועבר.** והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תם כל העם לעבור [ויעבור] ארון ה' וגו': **על עסקי שלו.** שגגה ששגג לאחוז בו: **שעשה ברליו.** ושל נשון כי יסל זיתך (דברים כח) ובשלייתה (שם) דבר המוטל מלמעלה למטה: **הארון קיים נעומס.** שהרי נגמן כדאמר ביומא (דף נב:) שגמזו יאשיהו: **חרבה.** עוגה שחופין על פני הגחלים: **נענע דוד.** שמת עוחא על ידו: **זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי.** כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות לשעשעני: **הפעיף.** לשון [ז] [כפול] וכפלת מתרגמינן ותיעוף (שמות ח) שאם תכפיל עייך לסתום עין בהסח הדעת מהסתכל בהן מיד ואיענו: **לא נגן.** עגלות משה לבני קהת לפי שיש עליהם לשאת בכתף כי לא היו ממונים אלא על דבר קדושת הארון והשולחן [והמנורה ומזבח הזהב]: **ויך באנשי בית שמש.** לא בהן הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה: משום דראו בו ונסתכלו [ויך בתמי']. קוצרים ומשתחוים היו ולא בטלו מן המלאכה

וילכו ויבאו א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה [1] **ויספרו לו ויאמרו באנו וגו' וכתיב אפס כי עז העם אמר רבי יוחנן (סימן אמ"ת לבד"ו לוי"ה) משום ר"מ כל לשון הרע שאין בו דבר אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו** [2] **ויהם כלב את העם אל משה אמר רבה שהסיתן בדברים** [ח] **פתח יהושע דקא משתעי אמרי ליה דין** [ט] **ראש קטיעה ימלל אמר אי משתעינא אמרי בי מילתא וחסמין לי אמר להן וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם סברי בגנותיה קא משתעי אישתיקו אמר להו הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה נעלה וירשנו אותה וגו' והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל וגו' אמר** [ט] **רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו** [י] **אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם** [3] **ארץ אוכלת יושביה היא דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה אני חשבתיה לטובה דכל היכא דמטו מת חשיבא דידהו כי היכי דניטרדו ולא לשאלו אבתרייהו ואיכא דאמרי** [כ] **איוב נח נפשיה ואטרידו כולי עלמא בהספידא הם חשבו לרעה ארץ אוכלת יושביה היא** [4] **ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו וגו' אמר רב משרשיא מרגלים שקרי הוו בשלמא ונהי בעינינו כחגבים לחיי אלא וכן היינו בעיניהם מנא הוו ידעי ולא היא כי הוו מברי אבילי תותי ארזי הוו מברי וכי חזינהו סלקו יתבי באילני שמעי דקאמרי קחזינן אינשי דדמו לקמצי באילני** [5] **ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו** [ל] **אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו** [מ] **היום [ערב] תשעה באב היה אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכתיב** [6] **וכבוד ה' נראה באהל מועד אמר רבי חייא בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה** [7] **וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה אמר רבי שמעון בן לקיש שמתו מיתה משונה אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם ומטיבורם ונכנסות בלשונם ורב נחמן בר יצחק אמר באסברה מתו: וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן שנאמר** [8] **ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד וישראל מצד אחד נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר** [9] **ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם ועל דבר זה נענש עוזא שנאמר** [10] **ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחזו את הארון אמר לו הקב"ה עוזא נושאיו נשא עצמו לא כל שכן** [11] **ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם על השל וגו' רבי יוחנן ור"א חד אמר על עסקי שלו וחד אמר שעשה צרכיו בפניו וימת שם עם ארון האלהים א"ר יוחנן עוזא בא לעוה"ב שנאמר עם ארון האלהים מה ארון לעולם קיים אף עוזא בא לעוה"ב** [12] **ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא א"ר אלעזר שנשתנו פניו כחררה אלא מעתה כל היכא דכתיב ויחר ה"נ התם כתיב אף הכא לא כתיב אף דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה** [פ] **זמירות שנאמר** [13] **זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי אמר לו הקב"ה ד"ת שכתוב בהן** [14] **התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו אדכתיב** [15] **ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו' ואיהו אתייה בעגלתא** [16] **ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון משום דראו ויך (אלהים) רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר קוצרין ומשתחוים היו וחד אמר מילי נמי אמור**

מלמד שמתו מיתה משונה. נגלה דרעה במגפה דרש: שלשה

מאן

[ב] א מס' פ"ב מהל' כלי המקדש הלכה יב סמג עשין קמח:

תורה אור השלם

1. וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פִּרְיָהּ:
במדבר יג כז
2. וַיַּהַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוּכַל לָהּ:
במדבר יג ל
3. וְיוֹצִיאוּ דִבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת:
במדבר יג לב
4. וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וְנִהְי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:
במדבר יג לג
5. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא:
במדבר יד א
6. וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לִרְגוֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְיָ נִרְאָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר יד י
7. וְיָמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר יד לו
8. וְיְהִי כַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְיָ מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן נִתְּקוּ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֶל הַחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם עַל כָּל גְּדוֹתָיו:
יהושע ד יח
9. וְיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן יְיָ וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם:
יהושע ד יא
10. וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן כִּידוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּא אֶת יָדוֹ לֶאֱחֹז אֶת הָאָרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר:
דברי הימים א יג ט
11. וַיִּחַר אַף יְיָ בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים:
שמואל ב ו ז
12. וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְיָ פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
שמואל ב ו ח
13. זִמְרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי:
תהלים קיט נד
14. הֲתַעְיֵף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עֹשֶׂה עָשָׂה לּוֹ כְּנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיִם:
משלי כג ה
15. וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ:
במדבר ז ט
16. וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בָּאָרוֹן יְיָ וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה יְיָ בָּעָם מַכָּה גְּדוֹלָה:
שמואל א ו יט

מאן

אחד כו'. דאע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני [ח] הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם כבר עלו וכיון דארון וכהנים עברו אחריהם עד שבא לפניהם הרי יצאו להם מן הירדן ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לומר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה והאי עלו מן הירדן דקאמר להו ה"ק להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ויצאו מי הירדן למקומם: נשא ארון את נושאיו ועבר והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור ל"ה. ויך באנשי בית שמש לא בתוך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה: משום דראו בו ונסתכלו [ויך בתמי']. קוצרים ומשתחוים היו ולא בטלו מן המלאכה

[ח] נגלה דל"ל כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה דאי כסדרן כתיב הא נפקי וכו'.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שלשה מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהני' ואיסטליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימן בר זבידא ויאות אין תימר אבני המלון נשעה היו וגנזו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משוקעות הן במים אין תימר איסטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמהן לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן: **כיצד כתבו ישראל את התורה.** בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתבוה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלמין נוטירין ומשיתין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא נשעה היו וגנזו [עוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו ניתא דשדא אותם בסיד אלא] מאן דאמר על אבני המזבח [נכתבו מאי] ושדא בסיד בין כל אבן ואבן: **ועל** דבר זה **נתחתם גזר דינם לבאר שחת.** ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה המזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה וי"ל דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ב:) דעדיין יש להן פתחון פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית כישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה איך נתחתם גזר דינם: **לרבות כנענים שבחוצה לארץ.**

תימה היאך קבלוה לרחב שהרי היא היתה מכנעניים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה [על קירבה עצמה כך קירבה המקום] ולרחב קצי ואמרינן נמי במס' מגילה (דף יד:) שנתגיירה ונסבה יהושע והכא משמע דכנעניים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמא על פי הדיבור היה [] ואמר לו שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שהרי בתיבת המורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרש"י [] ואי הוה מצינו למימר דאם היו חוזרין אז בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנעניים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קצי נמי אשבעה אומות והכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושוטרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות [מלמד] שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שהם שהקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחיל יהושע במלחמה שרי יהושע [] אלא אלא פרחטוגמאות הרוגה להשליש ישלים להלאם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן [] [ולריך לומר] אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחיל במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנעניים שחוץ לגבולים אם מקבלים אותם לאחר מכאן דרבי שמעון לא איצטריך למימר הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אכנעניים שבתוכה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדינם כדין [שאר] אומות שמקבלין מהן לעולם:

כמאן

מאן דאמריך (להא) דאימריית ומאן אתא עלך דאיפייסת [1] ויך בעם שבעים איש וחמשים אלף איש רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר שבעים איש היו וכל אחד ואחד שקול כחמשים אלף וחד אמר חמשים אלף היו וכל אחד ואחד שקול כשבעים סנהדרין [2] ויהי כי צעדו נושאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא וכתיב [3] שבעה פרים ושבעה אילים אמר רב פפא בר שמואל על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא על כל שש ושש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים אמר ליה רב חסדא אם כן מילאת את כל ארץ ישראל במות אלא אמר רב חסדא על כל שש ושש פסיעות שור ומריא על כל ששה סדרים של שש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים כתיב [4] כידון וכתיב [5] נכון אמר רבי יוחנן בתחלה כידון ולבסוף נכון: [6] נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו אחד שהקים משה (ה) בארץ מואב שנאמר [6] בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר וגו' [7] וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת וגו' ואתיא [8] באר באר ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן שנאמר [9] ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן ואחד שהקים בגלגל שנאמר [10] ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו וגו' ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה (ו) רבי יהודה אומר על גבי אבנים כתבוה שנאמר [8] וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וגו' ואחר כך סדו אותן בסיד אמר לו רבי שמעון לדבריך היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה אמר לו בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו נוטירין שלהן וקילפו את הסיד והשיאוה ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת שהיה להן ללמד ולא למדו ר' שמעון אומר על גבי סיד כתבוה וכתבו להן למטה [11] למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו' הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן אמר רבא בר שילא מ"ט דרבי שמעון דכתיב [12] והיו עמים משרפות סיד על עסקי סיד ור' יהודה כי סיד מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה אף אותם הכותים אין להם תקנה אלא שריפה כמאן אזלא הא דתניא [13] ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן

כמאן

מאן אמריך דאימרייה. מי הכעיסך כשכעסת ולא הלכת את עצמך מן השמיה ועתה מי מפייסך כשנתפייסת (ז) לבא מאליך: **וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים.** בדברי הימים והכי ריש"ה דקרא ויהי בעזור האלהים את הלוים נושאי ארון ברית ה' ויזבחו שבעה פרים ושבעה אילים: **מילתא כל ארץ ישראל נמוכה.** מזבחות דעל כל פסיעה מזבח: **לכתיב כידון.** בדברי הימים כתיב ויבאו עד גורן כידון ויבאו עד גורן כידון: **נכחלה.** כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג את עוזה ולאחר שנשתהה שם ר' חדשים בבית עובד אדום נעשה להם נכון שהכין את ביתו כדכתיב ויברך ה' את עובד אדום. ושמעתי בשם רבי מנחם בר' חלבו גרן נכון הוא גרן ארונה היבוסי. וא"כ הוא (גרן) ה"ג בתחלה נכון ולבסוף כידון בני ולבסוף חרוב וכידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיני כידו. כפ"ה: וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם וגו'. לעיל מיניה (כתיב) כי החרם תחרימם ודבר זה כתבו למטה להודיע לז' אומות היושבין חוץ מגבולי ארץ ישראל שלא נצטוינו להחרימם אלא על אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלין אבל אותן היושבין בחוצה לארץ אם חוזרין בתשובה נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וה"ג בתוס' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם. ל"ה: ה"ג ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ. [דקרא בחו"ל כתיב] כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ והכי תני בספרי כי תצא למלחמה במלחמת חובה ולא בספרי כי תצא למלחמה הרשות הכתוב מדבר דכי תצא משמע כשתעלה לארץ. [ולצאת]: ושבית

מעמ אמריך דאימרייה. מי הכעיסך כשכעסת ולא הלכת את עצמך מן השמיה ועתה מי מפייסך כשנתפייסת (ז) לבא מאליך: **וכתיב שבעה פרים ושבעה אילים.** בדברי הימים והכי ריש"ה דקרא ויהי בעזור האלהים את הלוים נושאי ארון ברית ה' ויזבחו שבעה פרים ושבעה אילים: **מילתא כל ארץ ישראל נמוכה.** מזבחות דעל כל פסיעה מזבח: **לכתיב כידון.** בדברי הימים כתיב ויבאו עד גורן כידון ויבאו עד גורן כידון: **נכחלה.** כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג את עוזה ולאחר שנשתהה שם ר' חדשים בבית עובד אדום נעשה להם נכון שהכין את ביתו כדכתיב ויברך ה' את עובד אדום. ושמעתי בשם רבי מנחם בר' חלבו גרן נכון הוא גרן ארונה היבוסי. וא"כ הוא (גרן) ה"ג בתחלה נכון ולבסוף כידון בני וסופו חרב וכידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיני כידו (איוב כא): **נמלאת.** סיפא דברייתא דלעיל הוא אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נענש עוזא אפסקיה בכל הני: **שהעמיד משה בעבר הירדן בערבות מואב.** ותנא דברייתא כי קאי בארץ כנען קאי עבר המזרח עבר הירדן וכי קאי בערבות מואב לו בארץ המקעות קאי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי: **בגלגל.** לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קיפלום והביאום לגלגל וקבעום שם: **הילד לאבו.** על המזבח בהר עיבל: **היאך למדו אומות העולם.** העתיקותא תורה אלא לא נצטוו לכותבה בשבעים לשון אלא לבא ולגלמדה כל הרוצה אלא יהא פתחון פה לאותם האומות לומר לא היה לנו מהיכן ללומדה: **נוטירין שלהן.** קופרים שלהם והם קורין אותן נוטירין: **והשיאוה.** והעתיקוה כלומר נטלוה משם ע"י העתקה: **וכתבו מלמטה.** בסוף הדף למען אשר לא ילמדו עוד וגו' לעיל מיניה כתיב כי החרם תחרימם. ודבר זה כתבו למטה להודיע לשבעה אומות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להחרימם אלא אותן שבתוכו לא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים אבל אותן היושבין בחוצה לארץ אם חוזרין בתשובה נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין שמחמת יראה עושין וה"ג לה בהליה בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלים אתכם: **מ"ט דר"ש.** דאמר על גבי סיד כתבוה: **על עסקי סיד.** שהתורה נכתבה עליו והיתה מגולה לפניהם ולא למדוה: **אלא שריפה.** גיהנם שכל זמן שאין מתגיירין והם קרויין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד: ה"ג **ושבית שביו לרבות כנענים שבחו"ל.** דקרא בחו"ל כתיב כי תצא למלחמה (ח) מארץ לחוצה לארץ והכי תניא בספרי (ט) כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך ללאת ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה בא הכתוב להתיר כנעניים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תואר אלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה (י) דהאי ושבית קרא יתירא הוא:

כמאן

(ה) [תוספתא פ"ח], (ו) [תוספתא שם], (ז) בס"א: פייסך שנתפייסת, (ח) [כלומר בהכות סד.], (ט) בס"א ליתא הענתיקות, (י) [דברים כא], (יא) [ריש תצא], (יב) [דברים כ], (יג) רש"ל, (יד) רש"ל, (טו) [וע"ש תוס' ד"ה דאוגייהו], (טז) גירסת רש"ל ואין לומר, (יז) גירסת רש"ל ומיהו מצינו, (יח) [ע' תוס' גיטין מו. ד"ה כיון], (יט) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהקים משה בעבר הירדן בארץ מואב:

מוסף רש"י

לרבות כנענים שבחוצה לארץ. ופע"פ שהם משבע אומות (דברים כא י).

תוספות שאנץ

לכבודו: מאן אמריך דאמרת. מי הכעיסך שהכעסת ולא הצלת את עמך מן השביה. ועוד מי פייסך שנתפייסת. ל"ה. כתיב כידון בדברי הימים ויבאו עד גורן כידון ובשמואל כתיב גורן נכון. בתחלה כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג את עוזה ולאחר שנשתהה שם ר' חדשים בבית עובד אדום נעשה להם נכון שהכין את ביתו כדכתיב ויברך ה' את עובד אדום. ושמעתי בשם רבי מנחם בר' חלבו גרן נכון הוא גרן ארונה היבוסי. וא"כ הוא (גרן) ה"ג בתחלה נכון ולבסוף כידון בני על שם המובח שתחלתו חרוב ולבסוף כידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיני כידו. כפ"ה: וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם וגו'. לעיל מיניה (כתיב) כי החרם תחרימם ודבר זה כתבו למטה להודיע לז' אומות היושבין חוץ מגבולי ארץ ישראל שלא נצטוינו להחרימם אלא על אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלין אבל אותן היושבין בחוצה לארץ אם חוזרין בתשובה נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וה"ג בתוס' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם. ל"ה: ה"ג ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ. [דקרא בחו"ל כתיב] כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ והכי תני בספרי כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר כי תצא משמע כשתעלה לארץ. [ולצאת]: ושבית

כמאן כר' שמעון. דאמר שכתב להם שיחזרו בתשובה ויקבלום אלמא לא היו העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה[ג] אבל לר' יהודה כולן בכלל לא תחיה: **נפרו.** מתקלקל מרעי: **והמופ.** לשון מהומה **ועירבוב הגוף ומה שבתוכו: ביאה ראשונה.** בימי יהושע: **ביאה שניה.** בימי עזרא: **ליעשות להם נס.** לעלות בזרוע ולא יהיו משתעבדים למלכות אלא שגרם חטאם של ישראל בימי בית ראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא ברשות דכתיב מי בכם מכל עמו (עזרא א): **פריו ממעל.** עיניו: **ושרשיו מפחתם.** סירוס: **והעלו עולות ושלמים.** שכך נצטוו[ה] באותה פרשה אבנים שלמות תבנה וגו' וזבחת שלמים וגו': **מאי והחליו.** ביהושע הכי כתיב בהאי קרא דמתני' וכל ישראל וגו' חציו אל מול הר גריזים וחציו אל מול הר עיבל למה לי למיכתב והחליו דמשמע או חציו המיוחד או חציו המזכר במקום אחר: **דדרך שחלוקין.** השבטים בהר גריזים והר עיבל דכתיב (דברים כז) אלה יעמדו לברך את העם וגו' ואלה יעמדו על הקללה[ז] כך חלוקים בחצי אפוד שאמור בהן ששה משמותם וגו' הגך ששה דהר גריזים כתובים על האחת וששה דהר עיבל כתובים על השנית והיינו דכתיב והחליו אותו חציו המקוק באחת מן האבנים: **לפולדותם.** כסדר לידתן ששה האחרונים כסדרן גד ואשר יששכר וזבולון יוסף ובנימין זהו סדר לידתן וששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולוי דן ונפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה: **ועשרים וחמשה על אחן זו.** לקמן[ט] פריך ששה אחרונים עשרים וארבע הוא דהוו:

כמאן כר' ש. וא"ת דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר והואיל והותרו אחר נכריות דהלכה למשה מסיני דקנאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ז (דף לו:) הותרו אפילו בנעים שבחולה לאדם במקום שהתורה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (דף כא:) איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר ושמואל אמר אסור בביאה ראשונה כ"ע לא פליגי דשרי אלא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך להתירה מאי שנא מכהן אע"ג דזונה היא לא איצטריך קרא למשרייה הואיל ולא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע וי"ל כיון דלא התיר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי נעים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצר"ר דאע"ג דאיכא יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר הלכך לרבי יהודה דאית ליה נעים שבחולה לה נמי בכלל לא תחיה ואין מקבלין אותן לא היה מתיר במקום יפת תואר מיהו איכא למיתמה לר"ש דאמר מקבלים אותם ואינם בכלל לא תחיה למה לי קרא ושבית שביו לרבות יפת תואר ואכתי נימא איפכא דדוקא לרבי יהודה איצטריך וגזירת הכתוב הוא גבי יפת תואר שבחולה לה אע"פ שנעים אחריס שבחולה לה הם בכלל לא תחיה וי"ל דעיקר טעמא דר"ש אקרא ושבית שביו סמיך דאי מהתיא קרא למען אשר לא ילמדו איכא למימר כר' יהודה דאתא למשרייה או שאר אומות או נעים קודם שהתחילו במלחמה: **ואחר כך הביאו את האבנים.** ה"ג במוספתא (פ"ח) והביאו את האבנים שהעלו מן הירדן ובנו את המזבח והעלו עולות ושלמים ולא התורה: **מאי** והחציו חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל. לשון הירושלמי מיושב יותר דגרסינן התם מה תלמוד לומר והחליו מלמד שמעוטין בהר גריזים ומרובין בהר עיבל למה שאין שבטו של לוי כולו שם שאם היה כל שבט לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שבטו של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן ובגד אלא בא מ' אלף חלוצי צבא והשתא אתי שפיר והחציו אל מול הר עיבל (במדבר כו) שמתו מרגלים דכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת האחרבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת האחרבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (שם לג) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עודף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו לוים למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות ושש עשר אלף ות"ת וי"ל הא דאמרינן בירושלמי שאם היה שם כל שבט לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין מ[והשתא אלא היו כל שבט לוי שם צריך לומר] שעמדו לוים למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שבטו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי המנין היה אחרי כן כדכתיב ויהי אחרי המגפה וגו' (שם כה) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי אלא בא משבט ראובן ובגד אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותש"ל שהרי כל פקודי שבט [ראובן] לא היו כי אם מ"ג אלף ותש"ל והיאך היו אותן ג' אלף ותש"ל של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת האחרבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שבטו של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שיחסרו מהן עשרים וארבעה אלף משמעון מ[אלא ג' אלפים או פחות] ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדבריך כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותש"ל משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מג' אלף ותש"ל אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי דבפרישית שהמגפה היתה קודם למנין: **עשרים** וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ירושלמי והלא אין אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן פי' לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקין בחצי אפוד מקשה א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים [ט] היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחזבולון מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וא"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"נ ועל הראשונה ימ"ן א"ר זבידא ויאות מי כתיב אלא ששה שמותם משמותם ולא כל שמותם:

לעשות

כמאן כר"ש. וא"ת דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר והואיל והותרו אחר נכריות דהלכה למשה מסיני דקנאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ז (דף לו:) הותרו אפילו בנעים שבחולה לאדם במקום שהתורה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (דף כא:) איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר ושמואל אמר אסור בביאה ראשונה כ"ע לא פליגי דשרי דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך להתירה מאי שנא מכהן אע"ג דזונה היא לא איצטריך קרא למשרייה הואיל ולא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע וי"ל כיון דלא התיר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי נעים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצר"ר דאע"ג דאיכא יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר הלכך לרבי יהודה דאית ליה נעים שבחולה לה נמי בכלל לא תחיה ואין מקבלין אותן לא היה מתיר במקום יפת תואר מיהו איכא למיתמה לר"ש דאמר מקבלים אותם ואינם בכלל לא תחיה למה לי קרא ושבית שביו לרבות יפת תואר ואכתי נימא איפכא דדוקא לרבי יהודה איצטריך וגזירת הכתוב הוא גבי יפת תואר שבחולה לה אע"פ שנעים אחריס שבחולה לה הם בכלל לא תחיה וי"ל דעיקר טעמא דר"ש אקרא ושבית שביו סמיך דאי מהתיא קרא למען אשר לא ילמדו איכא למימר כר' יהודה דאתא למשרייה או שאר אומות או נעים קודם שהתחילו במלחמה: **ואחר כך הביאו את האבנים.** ה"ג במוספתא (פ"ח) והביאו את האבנים שהעלו מן הירדן ובנו את המזבח והעלו עולות ושלמים ולא התורה: **מאי** והחציו חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל. לשון הירושלמי מיושב יותר דגרסינן התם מה תלמוד לומר והחליו מלמד שמעוטין בהר גריזים ומרובין בהר עיבל למה שאין שבטו של לוי כולו שם שאם היה כל שבט לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שבטו של לוי שם לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שבטו של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן ובגד אלא בא מ' אלף חלוצי צבא והשתא אתי שפיר והחציו אל מול הר עיבל (במדבר כו) שמתו מרגלים דכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת האחרבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת האחרבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (שם לג) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עודף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו לוים למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות ושש עשר אלף ות"ת וי"ל הא דאמרינן בירושלמי שאם היה שם כל שבט לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין מ[והשתא אלא היו כל שבט לוי שם צריך לומר] שעמדו לוים למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שבטו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי המנין היה אחרי כן כדכתיב ויהי אחרי המגפה וגו' (שם כה) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי אלא בא משבט ראובן ובגד אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותש"ל שהרי כל פקודי שבט [ראובן] לא היו כי אם מ"ג אלף ותש"ל והיאך היו אותן ג' אלף ותש"ל של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת האחרבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שבטו של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שיחסרו מהן עשרים וארבעה אלף משמעון מ[אלא ג' אלפים או פחות] ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדבריך כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותש"ל משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מג' אלף ותש"ל אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי דבפרישית שהמגפה היתה קודם למנין: **עשרים** וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ירושלמי והלא אין אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן פי' לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקין בחצי אפוד מקשה א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים [ט] היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחזבולון מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וא"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"נ ועל הראשונה ימ"ן א"ר זבידא ויאות מי כתיב אלא ששה שמותם משמותם ולא כל שמותם:

לעשות

[א] [תוספתא פ"ח], [ב] סנהדרין נח: בכלות ד, [ג] [דברים כ], [ד] [וגו'. רש"ל], [ה] [ע"בב], [ו] אימא דר' יהודה אצטריך דוקא וגומ"כ וגמי יפ"ת כו' כ"ה בס"ר, [ז] שיך לע"ב, [ח] רש"ל, [ט] רש"ל ועי' רש"ל, [י] היו כ"ג ועל הראשונה. רש"ל ומהכרס"ל הגיה של הר גריזים היו כ"ז ועל השניה כ"ג חבולן כו',

תורה אור השלם

1. אֶת אֵימָתִי אֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ וְהָמֹתִי אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֹרֶף: שמות כג כז
2. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגֹדֶל זְרֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאֶבֶן עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ: שמות טו טז
3. וְכָתַבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הֵיטֵב: דברים כז ח
4. וְצִוּוּ אוֹתָם לֵאמֹר שִׂאוּ לָכֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמַּצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים הָכִין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וְהֶעֱבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בַּמָּלוֹן אֲשֶׁר תָּלִינוּ בוֹ הַלָּיְלָה: יהושע ד ג
5. וְאֶת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל: יהושע ד כ
6. וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגֵרְשָׁה אֶת הַחִוִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ: שמות כג כח
7. וְאֲנִכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ וְחָסֹן הוּא כָּאֵלוֹנִים וְאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרְשָׁיו מִתָּחַת: עמוס ב ט
8. וְכָל יִשְׂרָאֵל וּזְקֵנָיו וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לָאָרוֹן נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְיָ כַּגֵּר כָּאֶזְרָח חֶצְיוֹ אֶל מוּל הַר גְּרִזִים וְהֶחָצְיוֹ אֶל מוּל הַר עֵיבָל כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשֹׁנָה: יהושע ח לג
9. שִׁשָּׁה מִשְּׁמוֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם: שמות כח י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והעלו ל"ל קודם ד"ה פריו:

גליון הש"ס

גמ' וקיפלו את האבנים. כמו וקלפו רש"י חולין מד ע"א ד"ה לאקפל:

מוסף רש"י

זו ביאה ראשונה. שבאו לארץ בימי יהושע (ברכות ד.). **זו ביאה שניה.** כשעלו מגלות בבל בימי עזרא (שם). **ליעשות להם נס.** לגוזר בידו רמה (שם) לעלות בזרוע על כתפם של מלכי פרס (סנהדרין צח:). **בביאה שניה.** בימי עזרא, **בביאה ראשונה.** בימי יהושע, מדסקיש הכתוב (שם). **אלא שגרם החטא.** ולא סלכו אלא ברשות פרס ובמתנדבו להם לכורש ולאחשורוש ולדריוש האמרין (ברכות ד.). **וקיפלו.** כמו וקולפו (חולין מד. עי"ש).

תוספות שאנץ

שביו לרבות כנענים שבתוכם. בא הכתוב להתיר כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תואר שלא יהא בכלל לא תחיה כל נשמה: כמאן כר' שמעון שכתב להם שיחזורו בתשובה ודוקא אותם העומדין בגבולין אבל העומדין חוץ לגבולין לא היו בכלל לא תחיה כל נשמה. שאם היו רוצים לפנות את ארצם והולכין להם לא נצטוו להחרימם כמו שפינה הגרגשי והלך לו. (אלא) [אבל] לר' יהודה כולם בכלל דלא תחיה וא"ת לר' יהודה דאמר דנצטוו להחרימם כל הכנענים שבחוצה לארץ למה לי קרא דלא תחתחן בם תיפוק לי' מלא תחיה כל נשמה. וי"ל דאיצטריך כגון אותן שלא יוכלו להחרימם כדאי' בספר שופטים וכגון הגרגשי שפינה והלך לו: דמשה לא עבר דיהושע עבר. תי' פשיטא דשל משה לא עבר דלמה היתה עוברת הירדן והלא לא כבשו אז אלא ארץ סיחון ועוג ושמא אותן שנמלטו מארץ סיחון ועוג לעבר הירדן של ארץ כנען לא הזיקה הצרעה עד יהושע:

כז א מיי' פ"ע מהל' כלי המקדש הל' ט וע"ש בכ"מ: